

djupa
Balkräkra av

4288

1

Balkräkra +

(Kult. Mus.) Rör af mässing, rad, daterad 1798
d. 50 cm. Med många initialer -

"Deta Horn Tilhöror Balkräkra Bjemän.
Hans Jönsön." Cykla för rem. diam. 10 och 1:7 cm.

Inskrift:

Nº 1 H.O.S. : NLS : APS : JAS : NAS : TPS :

PNS : JOS : MOS : JMS : JSS : ATS :

JPS : NAS : NOS : NAS : A^{no} 1798 :

Deta : Horn : Tilhöror : BALKÄKRA : BJEMÄN :

~~~~~ HANS : JÖNS : SON ~~~~~

876

djupa Rod
Nöjeslås av
Norsby

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2

4288

Röd mässingplåt med rostfärdig grund och
spindelmålarbejdning. Cykla för rem.

Inskrift:

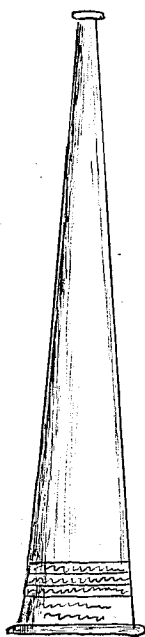
Nº 1. NIS : GSS. : BMS : PLS : NIS : IMS :

HOS : MOS : JSS : NIS : ALS : HOS :

PIS : ATS : OMS : PJS : HOS : NIS : X

~~~~~ M : BY : A^{no} : 1798 ~~~~~

~~~~~ HANS . Jöns Son ~~~~~

Ägare af nummer J.P. Söderlund, Norsby

876 1933

djupvits
Svärby en
Hunneshed

4288

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

3

Åren af o. 1808.

350

djupvits
Svärby en
Svärby + I

4288

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

4

Byalaget hade gille en gång en
året vid midsummersviken.

Man samledes vid Gurens
trälar och gillades den rena, var gick
man till åldersmässan.

N.M.

350

djinnis
Sharby on
Sharby + II

4288

UNIVERSITETS
BOKHANDLINGS
BOKHANSKAP

5

Sur of bogopar.

130

djinnis
Sharby on
Sharby + III

UNIVERSITETS
BOKHANSKAP

4288

6

Replida.

130

dykkis
Karlösa en
Karlösa

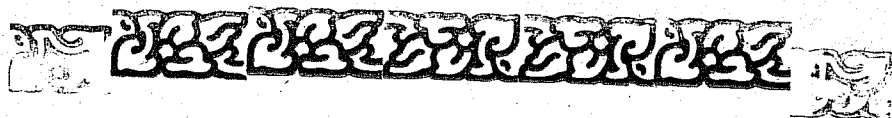
4288

7

Nu vi bytte äldersnamn och
kunde gilla vid Närke.
Se Karlösa!

N.M.

030

Åldermansgillen.

Ur Föreningen Skånskt Folkminnesarkivs samlingar.

Här nedan meddelas några av de bidrag som inkom till den på Föreningen Skånskt Folkminnesarkivs initiativ i fjor anordnade folkminnespristävlan i Sydsvenska Dagbladet Snällposten. Tävlan omfattade »Mårtensfirandet i Skåne«; här avtryckes dock endast de partier i bidragen, som berör åldermansgillet.

Katslösa.

(Upptecknat av Per Olsson, Trelleborg.)

Berättelsen gäller 1860-talet och avser Katslösa socken, Ljunits härad. Att märka är, att det gick mycket olika till på olika orter, men jag berättar nämnda sockens seder. Aldermanssysslan och mårtensgillet följdes alltid åt och gingo i nummerföljd. Men då socknen var mycket smådelad med ända till åtta åboar på samma nummer brukades, att den mest ägande tog emot åldermanssysslan mot vederlag pr tunnland, och det ålåg honom att göra mårtensgillet. På den tiden uppbar klockaren sin lön in natura, och mårtensdagen infunno sig han och hans gumma hos åldermannen och uppburö lönen, som utgick efter »matlag». Det var då ett väldigt stök i gården, körande och gående med bröd, smör, ägg, fårkött och fläsk, och alla skulle ha kaffe med dopp, gubbarna romgök. Men värst var det vid den inmurade pannan, ty där stod klockaren i köhstass och mottog den nya mjölken, som slogs i pannan, för att därav sedan skulle beredas ostar — klockarfars lön. Detta måste vara undanstökat till kl. 4 e. m., ty då tog åldermännen, far på stället, fram »bys horn«, en meterlång pjäs av mässing, gick ut på gården och blåste åt alla fyra väderstrecken långa signaler, som betydde, att nu var det tid att samlas. Inom en

timme voro alla samlade, och då började uppgörelsen av årets räkenskaper, förvarade i »bys låda«. De, som innehade bys jord, betalade sitt arrende, fjärdingsmannen och barnmorskan fingo sin lön o. s. v. Alderman, fjärdingsman och sexman voro de, som skötte uppgörelsen, och stora kritiklumpar användes för att på bordskivan räkna ut allt, en ganska egendomlig uträkning, då det räknades både i mark, styver, daler, plåt, riksdaler och banko. Men då det ej gällde stora summor, gick det snart över, och den mest skrivkunnige måste efter mycken tvekan anteckna hela årets uppgörelse, vilket oftast gjordes på ett tobakskardusomslag, som mycket varligt nedlades i »bys låda«.

Under tiden röktes långpipor och druckos romgökar i långa bannor. Nu var tiden inne för alla nyinflyttade att taga fram sin »välkomst«, som för var och en utgjordes av en kanna brännvin. Lagret blev ofta åtta å tio kannor. Detta spritförråd fick bestämma över huru länge gillet skulle vara. Under tiden blåstes det flitigt i »bys horn«, vilken musik var förskräcklig och vid lugnt väder hördes långt utanför byns rämärken.

Klockan tio blåstes till uppbrott, för att man skulle troppa av till den tillträdande äldermannens gård. Det blev nu denne, som tog hornet om hand, och ställande sig mitt på gårdsplanen, kallade han församlingen ut med de mest underbara låtar. Sexmannen tog hand om »bys låda« fjärdingsmannen såg till att all »välkomsten kom med, och så bar det i väg under ett ideligt vrål i hornet, par om par under sång och skoj. Skaran uppgick vanligen till ett åttiotal. Nu skulle det rätta mårtensgillet börja, och borden stodo dukade i hela huset för att mätta denna väldiga skara av hungriga mennar.

Rätterna voro alltid desamma: smör, bröd, ost, färbogar, långpölsor, brännvin och hembryggt öl. Vilka massor mat som kunde konsumeras, är alldeles otroligt. Hela natten gick med ätande och drickande, som många gånger fortsattes fram på följande dag. Flera somnade från allt samman, vaknade åter till och började äta på nytt, och Gud nåde den matmor, som ej hade tillräckligt med mat och dryck att bestå dessa bottenlösa gäster; hon blev till en ful visa i hela socknen.

Det hände mer än en gång, att grannarna blevo väckta vid 2- eller 3-tiden på morgonen av bud från gillesgården, som begärde att få låna mat för gillet fortsättande.

I detta sammanhang vill jag omtala ett fall, då äldermannssysslan flyttades från den frikostige Bengt Andersson till den snåle Per Jönsson. Fram på natten blevo faten tomma, och då det ej fanns mer mat i huset att fylla dem med, lades på flere av dem gubbarnas tuggbussar, som legat i reserv i fönsterkarmarna och på andra ställen. Då mor i huset såg detta, blev hon arg och uppmanade gästerna att gå hem och lägga sig, då hon ej ville bestå dem mera. Men detta tog skruv. Gubbarna ställde till det mest infernaliska oväsen, som tänkas kunde. Hela huset genomsöktes, och på vinden hängde tvenne stora rökta skinkor, som nertogs och åtos upp till sista bit. Samti-

dig hade andra snokat upp en brännvinskägge under vindstrappan, och den fick göra skinkan sällskap. På morgonen buros alla de tomma faten ut till brunnen, och så var mårtensgillet slut på det stället, men omtalades många år därefter. En sak kan man säga till mannarnas heder: att gräl och slagsmål, mig veterligt, aldrig förekom, utan de roade sig på sitt grova sätt som stora barn.

In på 1870-talet upphörde dessa mårtensgillen av sig själv. De avlöstes av stora mårtenskalas, men dessa blevo mera för storbönderna och den rika släkten. De mindre åborna fingo ej vara med, och så var mårtensgillenas tid för alltid förbi, åldermännens saga var all, och den nya tiden födde nya seder.

*